

3. Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
4. Матеріали до виступу Президента УСПП А.К.Кінаха на тему "Безвізовий режим та перспективи транскордонної співпраці України та Польщі. 28 травня 2009 року, Дніпропетровськ.
5. Дергачова В. Роль транскордонного співробітництва в зовнішньоекономічній діяльності України у межах державної регіональної політики. 17 листопада, 2009 року, Київ.
6. Пирожков С. Українсько-російські відносини у євроатлантичному інтер'єрі // Політична думка. – 1999. – №3. – С. 87–95.
7. Рябінін Є. Перспективи транскордонного співробітництва регіонів України і Росії.
8. European Neighbourhood & Partnership Instrument. Strategy Paper 2007-2013. Indicative Programme 2007-2010. Executive Summary (Офіційний сайт Європейської Комісії <http://ec.europa.eu/>).
9. Офіційна інтернет-сторінка Міністерства регіонального розвитку і будівництва України (www.minregionbud.gov.ua).
10. Ткачук І.Г., Кропельницька С.О., Петруняк А.Д. Кластер народних художніх промислів «Сузір'я»: методика, коментар, поради.- Івано-Франківськ: Тіповіт, 2009.- 272с.
11. Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Толкованов В.В., Внукова Н.М., Бройде З.С., Кравченко В.А., Ляшенко В.І., Мікула Н.А., Рік Ш., Романова Н.А. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів: Збірник науково-аналітичних матеріалів, нормативно-правових актів та методичних рекомендацій з питань транскордонного співробітництва та розвитку транскордонних кластерів. – Київ: Крамар, 2009. – 242 с.
12. Куйбіда В. С. Територіальне планування в Україні: європейські засади та національний досвід / В. С. Куйбіда, Ю. М. Білоконь. – К.: Логос, 2009. – 108 с.
13. Федака С. Транскордонне співробітництво Закарпатської області: стан і перспективи. – 2009р.

Анотація

В статті дається порівняльний аналіз ефективності транскордонного співробітництва за напрямками та видами діяльності, пропонуються інноваційні шляхи розвитку транскордонних територій та оцінюється їх перспектива.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, інтеграція, кластери, західні та східні кордони України.

ТРАДИЦІЙНІ І НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК»

Макарович В.К., ст. викладач кафедри обліку і аудиту Закарпатського державного університету

Вступ. Протягом останніх років все частіше відчувається як „вітер перемін” проникає в наше життя. Особливий поштовх економічним змінам надала трансформація державної форми власності. На сьогодні стала помітна присутність приватного сектору в економіці.

Об'єктивні зміни в поглядах і цілях щодо здійснення підприємницької діяльності, поява приватних підприємств і підприємців стали причиною палких дебатів щодо зміни порядку оподаткування в Україні.

Необхідність збільшення податків і в той же час справедливого їх розподілу ставить державу перед складною дилемою — економічна ефективність або соціальна справедливість? Оптимальне поєднання й урахування цих аспектів — неодмінна умова гармонійності податкової політики. Тому одним із головних завдань фінансової науки є розробка податкових концепцій щодо визначення економічно оптимального та соціально справедливого рівня оподаткування, достатнього для фінансування державних функцій, не пригнічуючого стимулюючи до інвестиційної діяльності та мотивацію до праці.

Актуальність зазначених проблем, їх практичне значення і недостатня теоретична розробка обумовлюють необхідність вивчення студентами економічних факультетів дисципліни: „Податковий облік”.

Питання сутності податкового обліку та його місця в обліковій системі розглядали в своїх працях такі зарубіжні науковці, як Ж. Рішар, Я.В. Соколов, Е.С. Хендріксен та ін., та практики (Н.П. Семенченко, Г.С. Толщин). У вітчизняній обліковій думці проблеми податкового обліку знаходять своє відображення в працях О.В. Бондаря, О.О. Євсєвої, В.М. Панченка, О.М. Петрука, М.С. Пушкаря, Є.К. Ковальчука, Є.В. Мниха, В.О. Шевчука та інших науковців [1, 50-51]. Протиріччя, що виносяться на розгляд науково-дослідних конференцій та є предметом наукових статей, досить поверхневі і стосуються лише окремих об'єктів обліку, що не може розв'язати існуючих непорозумінь. І жодна увага не приділяється методиці викладання податкового обліку у вищих навчальних закладах.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності удосконалення методики викладання курсу «Податковий облік», окреслення новітніх інтерактивних методів викладання дисципліни у вищих навчальних закладах та гармонійне їх поєднання із традиційними методами.

1. Традиційні методи викладання

Складність викладання дисципліни „Податковий облік” пов'язана з постійними змінами законодавчої та нормативної бази, що регламентує організацію податкового обліку на підприємствах. В умовах відсутності необхідних підручників з податкового обліку, які б враховували всі зміни податкового законодавства, лекція відіграє значну роль під час викладання цієї дисципліни. Сьогодні завдання викладача полягає не тільки в оперативному реагуванні на податкові зміни. Необхідно постійно вдосконалювати зміст курсу, використовуючи прогресивні методи навчання. Для цього крім традиційних (інформаційно-пояснювальних) лекцій необхідно використовувати і такі види лекцій, як [4]:

- проблемні лекції, що характеризуються постановкою перед студентами навчальних проблем-завдань або ситуацій, які вони повинні самостійно вирішити.

- лекції-візуалізації, викладання яких зводиться до розгорнутого коментування підготовлених наочних навчальних матеріалів. Найбільш розповсюдженою формою візуалізації є виготовлення слайдів з таблицями, схемами, рисунками, зображення яких пропонується на екран.

- лекції-прес-конференції, сутність яких полягає в тому, що викладач дає відповіді на питання, які студенти задають в письмовій формі. Після групування питань за змістом лектор починає тему лекції, в ході розкриття якої формуються відповіді на питання. На такі лекції корисно запрошувати працівників податкових органів, спілкування з якими дає можливість студентам відчутти важливість застосування на практиці отриманих знань.

У ході вивчення податкового обліку студенти повинні не тільки оволодіти необхідними теоретичними і організаційними основами обліку, але й навчитися вирішувати складні дискусійні питання, які виникають в практичній діяльності підприємств. Сьогодні практичні навички сучасного спеціаліста з податкового обліку можуть бути закріплені у навчальному процесі тільки з використанням активних методів навчання (ролева та ділова гра, дискусії, брейн-ринги, круглий стіл, олімпіади). Ділова гра стабільно займає одне з перших місць серед найперспективніших методів навчання і використовується для тренування, розвитку творчого мислення, формування практичних умінь і навиків, стимулює увагу і підвищує інтерес до знань, активізує сприйняття навчального матеріалу. Досвід показує, що використання її в навчальному процесі дозволяє забезпечити професійне зростання студентів, а головне – максимально наблизити студента до реальних практичних ситуацій.

При викладанні податкового обліку самостійна робота студентів також займає важливе місце. Окрім практичної важливості самостійна робота формує самостійність не тільки як сукупність визначених вмінь і навичок, але і як рису характеру, що відіграє суттєву роль в становленні особистості сучасного спеціаліста з податкового обліку. Найбільш корисними формами самостійної роботи з податкового обліку є:

- ✓ написання доповідей і рефератів;
- ✓ розв'язування задач і виконання вправ;
- ✓ вивчення та опрацювання законодавчих та нормативних документів;
- ✓ складання тестів;
- ✓ робота з підручником.

Для перевірки такого роду завдань можна запрошувати студентів на консультації, на яких відводити для цього час.

Якість навчання суттєво зростає, якщо слухачі мають хороші роздаткові матеріали. Важливим фактором є підготовка матеріалів у тому форматі, який легко читається, тобто:

- ✓ небагато тексту;
- ✓ наявність чітких схем замість деяких текстових блоків;
- ✓ рисунки;
- ✓ можливість писати у цих матеріалах.

Необхідно враховувати рекомендації психологів при розробці вимог до роздаткових матеріалів.

Варто окреслити важливість впровадження сучасних інформаційних технологій у бібліотеках навчальних закладів.

Бібліотека залишається найважливішим джерелом інформації. Електронна бібліотека і каталоги мають бути у кожному навчальному закладі. Бібліотека має фактично виконувати функції інформаційно-ресурсного центру.

2. Новітні технології у навчальному процесі

У значній мірі зміни у підходах до навчання ініціюються новітніми інформаційними технологіями, новими джерелами інформації. Нові технології не тільки забезпечують викладачів та слухачів новими засобами та ресурсами, але й змінюють самі способи комунікації між викладачами та слухачами.

Новий підхід характеризується використанням інтерактивних методів викладання податкового обліку, які забезпечують двонаправлений потік інформації викладач <=> студент і студент <=> студент незалежно від форми заняття (лекція, практичне заняття, ділова гра...)

Впровадження нових технологій має бути направленим на підвищення якості освіти і, як наслідок, на підвищення конкурентноздатності навчальних закладів. Тільки

у цьому випадку нові технології є виправданими. Просте поповнення кількості "новітніх" засобів не дасть очікуваного результату.

Перш за все, нові технології вплинули на джерела інформації для підготовки курсів. До традиційних джерел, таких як спеціалізована література, періодичні видання, семінари, додалися нові on-line джерела інформації, які з'явилися завдяки бурхливому розвитку комунікацій.

Роль, яку відіграє Інтернет у навчальному процесі – це джерело інформації; засіб спілкування та утворення віртуальних спільнот; середовище дистанційного навчання.

Процеси реформування національної системи освіти України вимагають оновлення й модернізації навчальних технологій і методів навчання. Особливої актуальності в сучасних умовах розвитку ринку набувають інтерактивні методи викладання податкового обліку, які стимулюють до інноваційних змін у культурному і соціальному середовищі. Ці методи є активним відгуком на проблемні ситуації, які виникають як перед окремою людиною, так і перед суспільством в цілому

Ми розглянемо основну спрямованість та зміст таких інтерактивних методів навчання, як «піраміда», «гудіння» та «мозковий штурм», які застосовуються в процесі вивчення дисципліни «Податковий облік» [5, 184].

Великий інтерес у студентів викликають заняття, проведені за методом «піраміди». Він може використовуватися під час роботи з різноманітними темами. Цей метод вимагає активної участі всіх членів групи в роботі й обговоренні. Викладач пропонує студентам 4 стадії опрацювання певної теми:

Стадія 1: Індивідуальна робота. Викладач дає студентам певний час на самостійне ознайомлення з питаннями і проблемами щодо запропонованої теми. Кожному студенту пропонується скласти перелік питань, які вони хотіли б обговорити.

Стадія 2: Робота в парах. Студенти обмінюються власними думками після завершення першої стадії.

Стадія 3: Робота в четвірках. Студенти обговорюють висновки, яких вони дійшли під час опрацювання питань другої стадії, та складають єдиний груповий список.

Стадія 4: Робота у великій групі. Кожна четвірка знайомить присутніх з результатами своєї роботи.

Перевагою методу «піраміда» є гнучкість, оскільки він не завжди може складатися з чотирьох стадій. Наприклад, викладач може запропонувати опрацювання тільки другої та четвертої стадій. У разі обговорення питань протягом усіх чотирьох стадій, викладачу варто дати окреме завдання кожній четвірці (наприклад, конкретний аспект запропонованої теми).

У більшості випадків дуже ефективно почати саме з першої стадії – індивідуальної роботи. На цьому етапі студенти вчаться самостійно знаходити проблеми і логічно формулювати власні думки.

Обговорення в парах та четвірках сприяє розвитку комунікативних навичок, проте робота в четвірках є більш ефективною, оскільки студенти вчаться не тільки діалогічного спілкування (робота в парах), але й полілогічного (робота в четвірках).

Під час групового обговорення (стадія 4) всім підгрупам можна запропонувати оголосити результати по черзі. Для досягнення максимального ефекту підгрупи можуть продемонструвати результати роботи за допомогою кольорових маркерів на ватмані та зробити міні-презентацію.

Наступним інтерактивним методом навчання є технологія «гудіння». Викладач має поділити велику групу на декілька малих для опрацювання певних тем і питань. Під час жвавого групового обговорення запропонованої теми в аудиторії виникає гомін, який нагадує гудіння, звідси походить назва цього методу. Момент, коли гудіння

припиняється, є для викладача сигналом того, що студенти готові обговорювати результати своєї роботи.

Для ефективного застосування цього методу викладач повинен виконати наступні дії:

- 1) вирішити, на скільки мікрогруп він розділить велику групу студентів;
- 2) вирішити, які питання буде розглядати кожна група та скільки часу вона буде цим займатися;
- 3) розділити студентів на групи та розподілити між ними питання, які вони будуть розглядати й обговорювати;
- 4) чітко пояснити, скільки часу відводиться на роботу в кожній групі, та які результати і в якій формі кожна група повинна подати.

Розглянемо наступний інтерактивний метод навчання – «мозковий штурм». Науковці розробили цей метод для розвитку комунікативних навичок у всіх студентів та більш ефективного використання їх творчого потенціалу. Метод «мозкового штурму» заохочує студентів пропонувати нові й оригінальні ідеї завдяки забороні на критичні зауваження з боку викладача чи інших членів групи на стадії генерації ідей. На цій стадії увага концентрується тільки на кількості ідей, а не на якості. Після стадії первинної генерації, запропоновані студентами ідеї можна згрупувати, оцінити, відкласти для подальшого вивчення та відібрати ті ідеї, які здаються найбільш ефективними для розв'язання конкретної задачі.

«Мозковий штурм» зазвичай застосовується для досягнення наступних цілей:

- 1) виявити всі можливі альтернативи перш, ніж приймати рішення;
- 2) розглянути різноманітні аспекти задачі перш, ніж спробувати її розв'язати;
- 3) активізувати групове обговорення.

Якщо викладач збирається на занятті застосувати даний метод, він повинен чітко усвідомлювати, чому саме цей метод було обрано, і яким чином втілити всі ідеї, які були запропоновані на стадії генерації.

Проте, метод «мозкового штурму» має деякі недоліки. Він може виявитися не дуже ефективним у випадку, коли викладач не передбачив підсумкового завдання, в якому студенти зможуть застосувати свої ідеї, які виникли в процесі роботи. Треба брати до уваги ще й те, що під час виконання підсумкового завдання групою будуть відібрані лише найбільш вдалі й оригінальні ідеї, а решта не знайдуть свого застосування. Це іноді ображає студентів тому, що вони вважають, що їх ідеї не були корисними.

Для ефективного проведення «мозкового штурму» викладачам варто дотримуватися наступних порад:

1. Напишіть тему/проблему на дошці чи на ватмані, щоб усі змогли її бачити.
2. Переконайтеся, що всі студенти зрозуміли тему/проблему обговорення.
3. Оголосіть правила проведення «мозкового штурму».
4. Запропонуйте студентам висловлювати будь-які ідеї, які у них виникли.
5. Організуйте роботу таким чином, щоб усі студенти були залучені до процесу, але нікого не примушуйте висловлювати власні думки.
6. Не дозволяйте студентам критикувати чи оцінювати ідеї інших, оскільки основна мета цього етапу – зібрати якомога більше ідей, а обговорення й оцінка ідей тільки зашкодять цьому етапу роботи.
7. Заохочуйте студентів до того, щоб вони висловлювали максимально можливу кількість ідей.
8. Фіксуйте навіть не досить вдалі ідеї, оскільки в майбутньому вони можуть підказати шлях до виявлення нових практичних рішень.
9. Якщо було запропоновано мало ідей, дайте студентам додатковий час на повторне проходження даного етапу. Повторний перегляд завжди сприяє виникненню нових ідей.

10. Якщо у студентів виникли труднощі на якомусь етапі, допоможіть їм знайти правильне рішення.

Особливою перевагою цього методу є те, що ідеї, які виявилися не досить ефективними на завершальному етапі роботи заносяться до «банку ідей», до якого завжди можна звернутися в майбутньому. Можливо, ми переконаємося, що «неефективні ідеї перетворюються на ефективні» для розв'язання зовсім інших задач [2, с.82].

Таким чином, методи «піраміда», «гудіння» та «мозковий штурм» характеризуються відтворенням, проектуванням і моделюванням відносин, орієнтованих на підприємницьку діяльність. У процесі роботи у студентів розвиваються не тільки організаційні, але й методологічні та ігротехнічні навички.

Проаналізувавши вищезгадані інтерактивні методи навчання, які застосовуються в процесі вивчення податкового обліку, можна зробити висновок, що вони дають студентам можливість виявляти проблеми, збирати й аналізувати інформацію, знаходити альтернативні рішення й обирати найбільш оптимальний шлях розв'язання задач у процесі як індивідуальної, так і групової роботи.

3. Кредитно-модульна система навчання

Інтеграційний процес передбачає впровадження європейських норм і стандартів в економічній освіті. Перед вищою економічною освітою стоїть важливе завдання: забезпечити перехід до кредитно-модульної та стимулюючої системи навчання, що є однією з умов входження національної системи освіти до спільного європейського простору. Кредитно-модульна система навчання спрямована на реалізацію положень Концепції розвитку економічної освіти в Україні, галузевих державних стандартів з напрямку „Економіка і підприємництво ” та вимог Болонської конвенції.

Основними напрямками підготовки студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчання є створення стандартів за напрямками освіти, в яких домінував би діяльнісний аспект засвоєння змісту з урахуванням загальноєвропейських та регіональних стандартів; створення гнучких мовленнєвих модульних програм; використання комунікативних форм і методів навчання, характерних для європейської зони освіти; поліпшення медіаосвітньої підготовки викладачів, які мають проектувати освітнє та навчальне середовище з допомогою інформаційних, комп'ютерних і педагогічних технологій.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу підготовки фахівців відкриває нові можливості в системі вищої економічної школи. Вона сприяє створенню умов для самореалізації особистості як економічно активного члена суспільства, задовольняє потреби держави у кваліфікованих спеціалістах економічного профілю; надає можливість виховувати у майбутніх фахівців цілісне соціально-економічне світосприйняття і сучасний науковий світогляд.

Серед дослідників існують різні погляди на впровадження кредитно-модульної системи навчання і проблеми, пов'язані з трансформацією традиційної української вищої освіти, переваг і перспектив нової моделі навчання.

Кредитно-модульна система навчання сприяє більш високому рівню систематизації у засвоєнні навчального матеріалу, мотивації і відповідальності студентів за результати навчальної діяльності. Важливим у сучасному педагогічному процесі в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу є те, що на відміну від традиційної організації навчального процесу, в якому центральною фігурою є викладач, акценти поступово переносяться на діяльність студента. Це, у свою чергу, спонукає студентів більш самостійно контролювати результати своєї роботи, хоча функція оцінювання знань залишається за викладачем. Такий підхід дозволяє розвивати креативні здібності і сприяє здоровій конкуренції. Мобілізація творчого потенціалу студента, формування дослідницьких навичок.

Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу надає можливість використання більш широкої шкали оцінки знань, підвищує об'єктивність оцінювання знань студентів [56 186]. На нашу думку, внесення змін до чинних нормативних документів щодо оцінювання навчальних досягнень студентів за шкалою ECTS прискорить і полегшить процес впровадження інноваційної системи навчання.

Перевагами кредитно-модульної системи навчання, на нашу думку, є наступне:

- організації навчання, за якої враховуються інтереси і здібності студентів;
- посилення індивідуалізації взаємостосунків викладача зі студентами;
- посилення контролю за діяльністю студентів викладачем протягом семестру, що активізує його роботу протягом усього періоду навчання;
- підвищення мотивації студентів до навчання та їх відповідальності за його результати;
- зростання самостійності, самовизначеності, самопізнання і самооцінки процесу і результату своєї діяльності за рахунок самостійної роботи, яка є базовою формою навчання відповідно до концепції Болонської системи освіти;
- закріплення самостійних досягнень;
- об'єктивність оцінювання знань студентів.

Ще одним вагомим і позитивним чинником кредитно-модульного підходу є рейтингова система оцінювання знань студентів, сутність якої полягає в тому, що студент виконує всі види навчальних робіт у межах залікової одиниці, на основі чого виводиться підсумкова оцінка. Є помилковим урахування лише результатів підсумкового контролю. Студент отримує бали за кожний вид роботи певної залікової одиниці, а також за результати підсумкового контролю. Загальна оцінка виставляється згідно із сумарною кількістю балів як за всі види робіт у межах залікової одиниці, так і за результати підсумкового контролю. Рейтингова система передбачає як додавання, так і віднімання балів.

Водночас наголошуємо, що враховуючи всі переваги нової моделі навчального процесу, не варто відсторонюватись від надбань традиційної системи освіти. Це забезпечує, насамперед, здобуття знань, необхідних для професійної діяльності, і водночас сприяє розвитку високого рівня культури особистості.

Висновки

Вищезгадані інтерактивні методи навчання, які застосовуються в процесі вивчення податкового обліку, дають студентам можливість виявляти проблеми, збирати й аналізувати інформацію, знаходити альтернативні рішення й обирати найбільш оптимальний шлях розв'язання задач у процесі як індивідуальної, так і групової роботи.

Запропоновані вдосконалення методики викладання податкового обліку дозволять не тільки активізувати навчання внаслідок ефективнішого використання інтелектуального потенціалу студентів, а й підвищити рівень викладання податкового обліку.

Впровадження кредитно – модульної системи організації навчального процесу, проблеми, переваги і перспективи, пов'язані з ним, зумовлюють перехід від педагогіки з ознаками авторитаризму до педагогіки тактовності та толерантності, за якої у навчанні студентів враховуються їхні природжені здібності, психологічні особливості кожного з них. Адаптація системи вищої освіти України до основних принципів європейської вищої освіти, забезпечення її узгодження зі змістом та організацією освітньої діяльності відповідно до вимог Болонського процесу, врахування переваг кредитно – модульної системи організації навчального процесу сприятимуть підвищенню рівня вищої школи української держави, забезпеченню можливості її входження до єдиного європейського освітнього і наукового простору.

Проте це спричиняє виникнення низки проблем, що потребують вирішення, а саме: питання професійної підготовки майбутніх фахівців різних галузей в умовах кредитно-модульної системи навчання, удосконалення змісту, розроблення і застосування інноваційних методів навчання, що забезпечило б підвищення рівня якості освіти і конкурентоспроможності фахівців, випускників вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Береза С. Л. Проблеми існування податкового обліку і побудови його моделей – Міжнародний збірник наукових праць – Житомир – ЖДТУ. – 2005 р. – 303 с.
2. Корнеева Л.И. Современные интерактивные методы обучения в системе повышения квалификации руководящих кадров в Германии: зарубежный опыт // Университетское управление: практика и анализ. – 2004. – № 4(32). – С.78-83.
3. Пасько Т.О Вдосконалення методики викладання податкового обліку – Науковий вісник Української академії банківської справи Національного банку України – Економічні науки /7. Облік і аудит – 2007 р.
4. Сучасні освітні технології у вищій школі: Матеріали міжнар. наук.-метод. конф. (Київ, 1-2 листопада 2007 року): Тези доповідей: У 2 ч. – Ч. 2 / Відп ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 259 с.

Анотація

В статті актуалізована необхідність уделення уваги методикі преподавания налогового учета в высших учебных заведениях, гармонично совмещающей традиционные и новейшие технологии преподавания, в условиях кредитно – модульной системы организации учебного процесса.

Ключові слова: податковий облік, проблемні лекції, лекції – візуалізації, лекції – прес – конференції, метод мозкового штурму, метод піраміди, on-line джерела інформації, кредитно – модульна система навчання.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Машика Ю.В., к.е.н., ст. викладач кафедри економічної теорії та менеджменту факультету економіки Закарпатського державного університету

Вступ

Неодмінним наслідком трансформаційних процесів в економіці стають структурні зрушення у сфері зайнятості, безробіття та використанні трудового потенціалу за видами економічної діяльності. Трудовий потенціал як держави, так і її регіонів охоплює кількісні і якісні характеристики економічно активного населення на ринку праці. Ринок праці є конкретним виявом системи суспільної організації найманої праці в умовах товарно-грошових відносин. Він забезпечує функціонування ринкової економіки на засадах дії закону попиту та пропозиції. В наукових дослідженнях виділяється також поняття „регіональна пропозиція робочої сили”. Масштаби пропозиції робочої сили на регіональних ринках праці визначаються чисельністю та складом працездатних жителів регіону, їх економічною (трудовою) активністю.